

Tószegi Zsuzsanna

Kutatási lehetőségek az Arcanum online adatbázisaiban, a magyar nyelvű digitalizált kulturális örökség forrásaiban

Mi kell a sikerhez? Jó ötlet és helyzetfelismerés, bátorság, céltudatosság, kitartás, szakértelem – és nem utolsósorban – egy jó név. Mit jelent az *arcanum*? – az internetes kereső szerint: *csodaszër, rejtély, az alkímisták bűvös szere*. Nézzük meg az *Arcanum Kézíkönyvtárban* Finály Henrik latin szótárát – ott ez olvasható: az *arcanus* melléknév magyarázata: *elzárt, titkos, rejtett* – az *arcanum* főnév jelentése: *titok*.¹

Harminc évvel ezelőtt, amikor a világ minimum 90%-a legfőljebb hallomásból ismerte a számítástechnikát, amikor Magyarországon nagyon kevesek napi munkaeszköze volt a számítógép, rendkívüli előrelátás és önbizalom kellett ahhoz, hogy egy frissen alakuló betéti társaságnak az *Arcanum* nevet adják. Három évtized múltán azonban – az újságíróktól a történészekig, a könyvtárosoktól a családfakutatókig, akik (e sorok írójához hasonlóan) naponta kutatnak az adatbázisokban – sok tízezer ember számára az Arcanum neve a *rátalálás, a felfedezés titkos csodaszerét* jelenti.

Az utóbbi években az Arcanum neve – így, kiegészítő elemek nélkül – fogalomvá vált azok körében, akik a magyar kulturális örökség írott részét szeretnék mind jobban és mind nagyobb arányban megismerni, és akik arra vágnak, hogy a könyvtárak és levéltárak mélyén *elzárt* dokumentumok többé ne legyenek (elrejtve a nagy nyilvánosság elől).

1990-ben a betéti társaság alapítói között ott volt *Biszak Sándor*, aki harminc éve áll annak a vállalkozásnak az élén, amely az utóbbi években a közgyűjteményi állományok digitalizálása terén piacvezetővé, az online térben pedig Magyaror-

szág legnagyobb tartalomszolgáltatójává vált. Míg korábban a cég történetéről és első korszakáról, az optikai lemezes kiadásról a *TMT* hasábjain már írtunk², a *βK* olvasóinak most az *Arcanum Adatbázis Kft.* tartalomszolgáltatása révén az interneten elérhető adatbázisokat mutatjuk be.

Digitalizálás, metaadatok, keresési lehetőségek

Az 1990-es években a digitalizálás begépeléssel, korrektúrával zajlott, ezt váltotta föl az úgynevezett tömeges digitalizálási eljárás, melynek során a nyomtatott szövegeket nagyteljesítményű szkennerekkel olvassák be. A szkennert által készített képfájlból a karakterfelismerő program (OCR) automatikusan állítja elő a számítógéppel olvasható szöveget. A végeredmény a webes szolgáltatásra kiválóan alkalmas, képdalból és szövegfájlból álló kétrétegű PDF.

A szöveges visszakeresés során figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a nyomtatott forrásanyagok olvashatósága eltérő: vannak jó betűképet adó, kontrasztos szövegek, és ezek ellentéte: a megsárgult papíron, szabad szemmel is nehezen olvasható textusok. Ez utóbbiak automatikus karakterfelismertetése viszonylag sok hibát eredményez – erre a keresés során tekintettel kell lenni.

Az Arcanum tartalomszolgáltatásának használhatóságát a dokumentumok metaadatait tartalmazó könyvjelzők biztosítják. Bármelyik adatbázisban zajlik a keresés, a találatok megjelenítésekor minden esetben láthatóvá válnak a metaadatok, amelyek a letöltéskor egyszerűsített formában beíródnak a letöltött fájl nevébe.

A metaadatok képzése:

- valamennyi időszaki kiadvány esetén megjelenik a kiadvány címe, a megjelenés éve, a részegység – és ha van, az évfolyam – számozási adata;
- egyes (főleg tudományos) folyóiratok, évkönyvek esetén az előzőleg felsorolt adatok mellett közlik az adott közlemény szerzőjét és címét;
- a könyveknél a cím, a szerző, a kiadás helye, a megjelenés éve szerepel.

A könyvjelzők elsődlegesen nem intellektuális munkával, hanem automatikusan készülnek; ebből ritkán ugyan, de adódhatnak hibák. A metaadatok felhasználásakor az adatokat mindenképpen ellenőrizni kell.

A rendszer automatikusan képi a letöltéskor keletkező PDF-fájl adatait. A felsorolt metaadatokból keletkezik a fájlnev, amely időszaki kiadvány esetén tartalmazza a kiadvány egyszerűsített címét, megjelenési adatait és az oldalszám(ka)t – ez utóbbiak azonban nem a nyomtatott forrás lapszámát, hanem a folyamatosan szkennelt oldalszámokat jelölik. Monográfia esetén néhány azonosító adat kerül a fájlnevbe.

Az Arcanum magyar és angol nyelven elérhető adatbázisaiban a keresés alapelvei azonosak: a metaadatok kereshetők, és a textállományokban működik a szabad szöveges keresés. Az egyes adatbázisokban azonban a keresőkérdés szintaktikája eltérő: van (pl. Kézikönyvtár, Szaktárs), ahol csak alapértelmezett ke-

resésre van lehetőség, amelynek szempontjai: szöveg, dátum, *AND*, *OR*, *NOT* operátorok, *, !, ? karakterhelyettesítők, szomszédossági keresés. Több adatbázisban (pl.: ADT, Hungaricana) számos ismérv alapján van mód összetett keresésre. Az egyes szolgáltatások ismertetésénél – terjedelmi okokból csak röviden – szólnunk a keresési, illetve a letöltési lehetőségekről.

Az Arcanum által szolgáltatott online adatbázisok

Magyar nyelvterületen jelenleg a legjelentősebb tartalomszolgáltató az Arcanum. Az adatbázisok elérhetőségét az *Amazon-felhőszolgáltatás* biztosítja, melynek professzionális színvonala a rendelkezésre állás magas fokában és a rendkívül gyors válaszidőkből egyaránt megnyilvánul. Az alább röviden bemutatott adatbázisok összesen mintegy 70 millió oldalt tartalmaznak, és 120 terabájtot meghaladó szerverkapacitást kötnek le.

Arcanum Digitális Tudománytár (ADT)

Az ország legnagyobb digitális könyvtárának tekinthető adatbázis a tudományos folyóiratok, a napi sajtó és sok más kiadvány lelőhelye, amely gazdag tartalmánál fogva a tájékozódás, a tudományos és a családfakutatás megkerülhetetlen eszközévé vált. Az ADT állományának gerincét a digitalizált időszaki kiadványok alkotják, de jó néhány monográfia és könyvsorozat is elérhető az adatbázisban. Nemcsak régi, de jó néhány kurrens folyóirat is megtalálható a lassan ezerhez közelítő címek között. A periodikumok esetében a digitalizálás teljességre törekvő, de sajnos, a könyvtári állományok sok esetben hiányosak, így az ADT-ben is egyre gyarapodik a hiánylista.³

Az ADT-ben rendkívül bonyolult keresőkérdéseket lehet megfogalmazni: a relevancia növelése érdekében az alapértelmezett keresés mellett számos halmazműveletre és többféle szűkítő használatára van mód. Kereshetünk konkrét szövegre/névre vagy időre/időintervallumra. A teljes szövegű keresésben sokféle lehetőség kínálkozik, amelyeket terjedelmi okokból nincs mód részletezni. Aki élni kíván a szofisztikált keresési lehetőségekkel, annak segítségére van egy videófelvétel, illetve egy útmutató.⁴ Megkereshetjük például a legkorábbi, 1820 előtt megjelent műveket. 2019 végén *Molnár János* Nagyszombatban, 1760-ban kiadott *Régi jeles épületek* című könyve volt a legrégebbi kiadvány az ADT adatbázisban.

A szöveges keresés esetén fontos tudni, hogy alapértelmezésben a keresőrendszer nem tesz különbséget az egyes ékezetes alakok között. Ez a megoldás sokkal teljesebb találati halmazt eredményez, amelynek az ára viszont az időnkénti redundancia. Mivel az ékezetek használatára vonatkozó szabályok az elmúlt századok során sokszor és sokat változtak, ezért a magyar nyelvű szövegekben ez a megoldás célravezető. Akinek azonban csak egy adott írásmód szerinti találatokra van szüksége, annak módjában áll az összetett keresésben a „Teljes szöveg

(pontos)” mezőbe írni a keresett kifejezést, hogy csak a megfelelő ékezetes alakot kapja meg találatul. Például a híres testvérpár, *Petzyál József* és *Ottó* eredetileg *Petzyál* formában írta a családnevét, de a magyarok előszeretettel írják ékezettel. Érdeemes megnézni a kétféle névforma keresése során előállt találati halmazokat!

További fontos adalék, hogy a keresőprogram az adott kifejezés ragozott alakjait is megtalálja – feltéve, ha nem a pontos szövegre való keresés funkciót kapcsoltuk be. Hasznos opció: a találati listákat átrendezhetjük az alapértelmezés szerinti relevanciáról a dátum szerintre.

Az ADTPlus adatbázisban – amelybe 2020 első napjaiban töltik föl a 25 milliomodik oldalt – a keresés ingyenes, a letöltés viszont térítéses szolgáltatás. A közfinanszírozott *Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ)* programhoz csatlakozó intézmények a saját tagságuk (például a beiratkozott könyvtárhasználók) részére lehetővé teszik a letöltést, de csak helyben. Kivételes kedvezményezett az EISZ-előfizető felsőoktatási intézmények eduID azonosítóval rendelkező egyetemi polgárai – ők saját gépükről, akár otthonról is élhetnek a letöltési lehetőséggel.

Arcanum Kézikönyvtár

Az 1990-es évek elejétől kezdve az Arcanum nagy erővel szállt be a magyar nyelvű nyomtatott művek digitalizálásába és közzétételébe. Az adathordozók akkor – főként az online elérés szűkös lehetőségei miatt – optikai lemezek (CD-ROM-ok, majd DVD-k) voltak. Amikor a hazai internetes penetráció elért egy bizonyos szintet, kézenfekvőnek látszott, hogy a korábban digitalizált műveket online módon is elérhetővé tegyék.

Az Arcanum 2018-ban úgy döntött, hogy az addig egyedi hordozókon kiadott műveket korlátlanul hozzáférhetővé teszi az online térben: ebből a gyűjteményből alakult ki az Arcanum Kézikönyvtár.⁵ Az adatbázisban megtalálható művek túlnyomó többsége közkinccs (lejárt a szerzői jogi védelem időtartama), de vannak kivételek, mint például a szerzői jogi védelem alatt álló, újabb keletű bibliafordítások vagy a *Száz Magyar Falu* sorozat. Ez utóbbi esetén egyes kötetek nem hozzáférhetőek, mert a jogtulajdonos nem adott engedélyt a közlésre.

A kézikönyvtár a következő fejezetekre tagolódik:

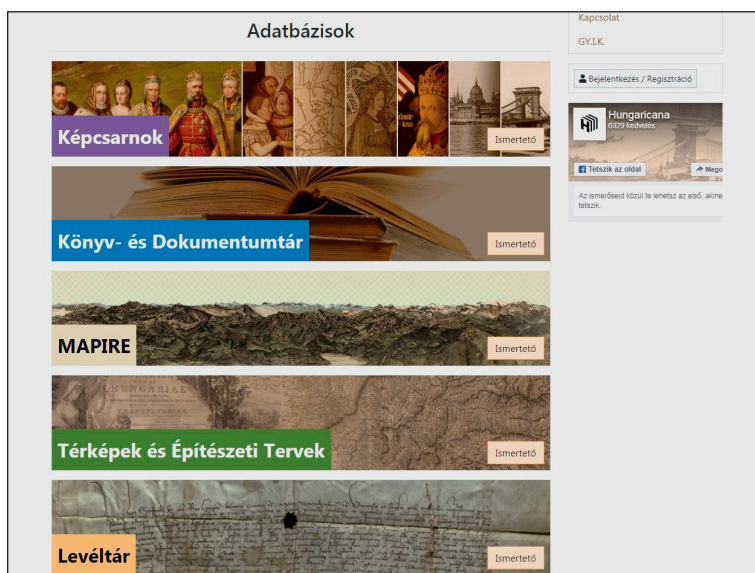
- **szépirodalom** – e fejezetbe az ötven költő összes versét tartalmazó *Verstár* tartozik;
- **lexikonok** – itt a *Pallas nagy lexikonától a Bibliai nevek és fogalmak lexikonán és Fényes Elek Magyarország geográfiai szótárán át Szinyey József Magyar írók élete és munkái* című művéig számos alapvető lexikon és szótár érhető el;
- **szöveggyűjtemények** – *Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula* összes művei, *Ady Endre* összes prózai művei és a *Nyugat* 1908-1941 közötti évfolyamai mellett magyarul és angolul olvashatjuk *Shakespeare* összes műveit;

- a **helységnévtárak** fejezet a Magyarország katonai felmérése során összegyűjtött helységneveket, A magyar igazgatástörténeti helységnév lexikont stb. tartalmazza;
- a **Biblia** gyűjtőnév alatt a különböző magyar nyelvű katolikus és református bibliafordítások mellett néhány idegen nyelvű bibliát találunk;
- a **fontos alapművek** alá soroltak sok-sok nélkülözhetetlen forrásművet – közülük néhány cím: *Deák Ferenc* és *Kossuth Lajos* munkái, *Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai*, *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen*, *Erdély története*, *Nagy Iván: Magyarország családai*, *Malonyai Dezső: A magyar nép művészete*, *Petrik Géza: Magyar könyvészet 1712–1920*.

A képernyőn megjelenő, strukturált lista elemeire kattintva az adott kötet hívható be HTML-formátumban. Az adatbázisban teljes szövegű keresésre van mód.

A Hungaricana

A *Hungaricana*⁶ rendszer célja szabadon hozzáférhető módon közzétenni a *Nemzeti Kulturális Alap (NKA)* által támogatott közgyűteményi digitalizálás eredményeit. A mintegy 200 intézmény együttműködésével gyarapodó adatbázis 2014 óta érhető el. A portálon hazai és határon túli magyar múzeumok, levéltárak, könyvtárak által kiadott műveket, illetve a gyűjteményük digitalizált dokumentumait lehet keresni, megtekinteni. A rendszer megrendelője és üzemeltetője az *Országgyűlési Könyvtár*, a levéltári területen a munkálatokat *Budapest Főváros Levéltára* (BFL) koordinálja.

A Hungaricana nyitólapja – részlet

Néhány szóban nehéz összefoglalni a rendkívül gazdag tartalmat, amely a nyomtatott szövegek mellett számottevő mennyiségű levéltári iratot, képi, térképi, hangzó dokumentumot, térbeli objektumot is tartalmaz.

A Hungaricana rendszerében a következő öt, együttesen és önállóan is kereshető adatbázis működik, hozzájuk kapcsolódik a Budapest időgép, illetve a MAPIRE:

- Könyv- és Dokumentumtár
- Képcsarnok
- Térképek és Építészeti Tervek
- Levéltár
- Zenetudományi Intézet Hangarchívum

Könyv- és Dokumentumtár

Az állomány fontos részét alkotják a múzeumok, levéltárak saját kiadványai: évkönyvek, tudományos sorozatok stb. Jelentős hányadot képeznek a közgyűjteményekben őrzött muzeális kiadványok, illetve helyi sajtótermékek, iskolai értesítők, egyházi kiadványok digitalizált változatai. Az adatbázisban jó néhány intézmény olyan dokumentumokat is a nagyközönség rendelkezésére bocsát, amelyek digitalizálását nem az NKA finanszírozta.

Az összetett keresés során valamivel kevesebb szempontot lehet érvényesíteni, mint az ADT-ben, de itt is van mód számos szűkítővel növelni a relevanciát.

Képcsarnok

Az adatbázis célja, hogy a legjelentősebb vizuális gyűjtemények állományát ingyenesen tegye hozzáférhetővé, kereshetővé. A Képcsarnok 2019 végén 26 intézmény – köztük több határon túli múzeum – közel 500 ezer képi dokumentumát adja közre. Megtalálható itt a *Fortepan* több mint 100 ezer fotót és az *FSZEK Budapest Gyűjtemény* 18 ezer képet tartalmazó állománya, a BFL fővárosi fotói – köztük *Klász György* több mint 2000 felvétele –, továbbá a nemzeti könyvtár és hat múzeum képeslapgyűjteményei, melyek közül kiemelkedik a több mint 240 ezer képeslapot közlétező *Zempléni Múzeum* anyaga. Igen értékes az *ELTE Egyetemi Könyvtár* 8 ezer tételből álló grafikai gyűjteménye, és számos különlegességet rejt a múzeumi műtárgyak sokasága – ez utóbbiak egy része gigapixel felbontásban digitalizálva.

Az Képcsarnokban a háromdimenziós (3D) tárgyfotózás eredményei is láthatók. A gyűjtemények menüből például a *Balatoni Múzeumot* kikeresve, a böngészés funkcióból egy tárgyat kiválasztva, majd a segédablakban a kör alakú nyíl ikonra kattintva a tárgyak térben forgatva tekinthetők meg.⁷

A Képcsarnokban mód van az összes gyűjtemény közös keresésére, illetve az egyes gyűjteményekben való böngészésre.

Egy oldal az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár grafikai gyűjteményéből

Térképek és Építészeti Tervek

A legnagyobb hazai térképtárak anyagát felölelő adatbázis tartalma:

- a BFL és a *Magyar Nemzeti Levéltár* (MNL) összes térképe közül csak néhány, nem digitalizálható dokumentum hiányzik;
- az *Országos Széchényi Könyvtár* valamennyi kéziratos térképe;
- a *Hadtörténeli Intézet* gyűjteményéből a leginkább kutatott egységek, az *Osztrák-Magyar Monarchia* területét ábrázoló térképek, valamint az I. világháború hadszíntéri térképei.

A 100 ezernél is több térképszelvény többsége kéziratos, a legrégebbi anyagok a XVII. század végéről származnak.

Az építészeti tervek közül kiemelkedik a BFL több mint 40 ezres állománya, amelyhez az MNL állományából jó néhány neves építész hagyatéka csatlakozik. A tervek egy része digitálisan is hozzáférhető.

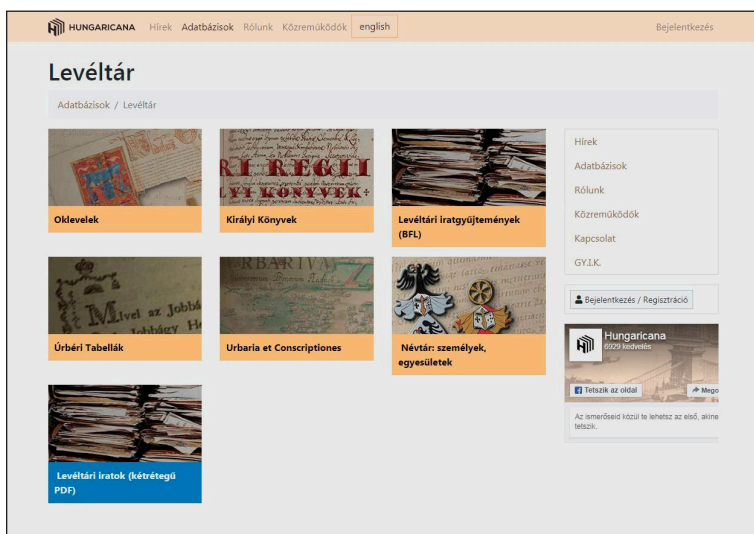
Az adatbázisokban egyszerű és összetett keresésre, valamint szűkítők alkalmazására van lehetőség.

Levéltár

Ezen az oldalon mintegy 600 ezer oldalnyi, egyébként nehezen hozzáférhető levéltári kiadvány, továbbá több mint 1,5 millió levéltári irat olvasható, köztük a Mohács előtti középkori oklevelek, a királyi kancellárián a XVI-XIX. században vezetett Királyi Könyvek, urbáriumok, vármegyei jegyzőkönyvek mellett Budapest Székesfőváros közgyűlési jegyzőkönyvei 1873-tól 1949-ig, a világháborús fogolytörzskönyvek, a különféle közjegyzői, árvaszéki és peres iratok stb. Az adatbázisba integrálták a korábbi *Magyar Levéltári Portál* anyagát. A felbecsülhetetlen értékű dokumentumok közül csak önkényesen lehet bármit kiemelni; választásunk a gyűjtemény legkorábbi eredeti darabjára, Kálmán király 1109. évi

oklevelére esett, amely megőrizte I. (Szent) István király egyetlen hiteles, görög nyelven íródott oklevelének szövegét.

Az egyes állományrészekben eltérő elvek szerint lehet keresni.

A Hungaricana Levéltár nyitólapja

Zenetudományi Intézet Hangarchívum

Az elmúlt évszázad szinte valamennyi népzenei vonatkozású gyűjtését felölelő MTA BTK Zenetudományi Intézet Hangarchívum a magyar népzene- és néptáncutatók segédleteként jött létre, és mintegy 20 ezer órányi hangfelvételt őriz. Az archívumban a gyűjtőre, adatközlőre, a településre, a dallam kezdősorára kereshetünk.

Külön kell szólni azokról az alkalmazásokról, amelyek a Hungaricana portálon elérhető adatbázisokban tárolt, konkrét helyhez köthető elemeket – építészeti terveket, telekkönyvi adatokat, közjegyzői iratokat, képeslapokat, a hangarchívum dallamgyűjtési helyeit – térképen teszi ábrázolhatóvá.

Budapest Időgép

A Hungaricana portál térképi reprezentációja, amelynek segítségével a térhez és időhöz kötött adatokat el lehet helyezni a különböző korokból származó, azonos léptékű, georeferált interaktív térképeken. A csúszka segítségével a különböző rétegeket egymásra lehet vetíteni. A rétegek lehetővé teszik az átlépést a különböző időmetszetek között, így könnyen meg lehet keresni korabeli helyszíneket, nyomon lehet követni a főváros átalakulását.

Az időgép alkotórészei, az 1837 és 1937 között készült négy térkép, az ingatlanokhoz kapcsolódó iratok és az 1944-ben készült légfelvételek önállóan és

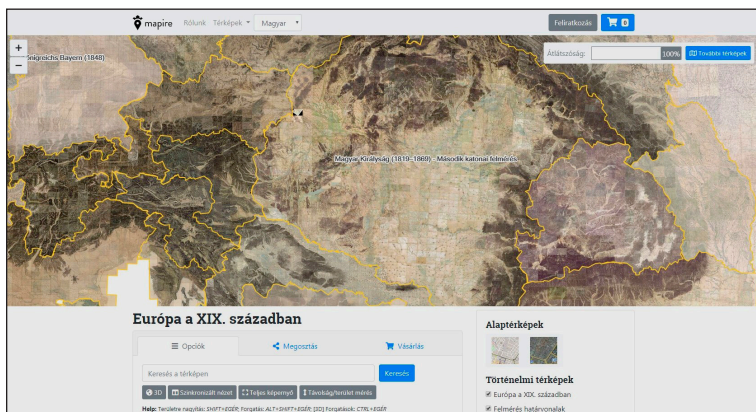
együttesen is kereshetők. Az 1956-os forradalom és szabadságharc áldozatainak térinformatikai adatbázisa jelenleg önálló alkalmazásként működik.

MAPIRE

Világszerte a legnagyobb figyelem a MAPIRE⁸ adatbázisra irányul: nem véletlenül ez az innováció az Arcanum egyik legnagyobb sikere, amely iránt már az USA-ból is érdeklődnek. A MAPIRE mozaikszó a kezdeti tartalomra, a *Maps of Habsburg Empire* címre utal. Az azóta jelentősen kibővült rendszer mára a világ legnagyobb online történelmi térképgyűjteményévé vált.

A nemzetközi (osztrák-magyar-horvát) és interdiszciplináris összefogás (ELTE Geofizikai és Űrtudományi Tanszék, Földmérési és Távérzékelési Intézet) eredményeként létrejött MAPIRE lényegében önálló rendszer, de a Hungaricana oldaláról is elérhető, ugyanis a többi adatbázis a térképen elhelyezhető adatok bemutatására a MAPIRE térképeit használja.

A georeferált térképek a *Google Maps* technológiájára támaszkodnak, így képek különféle rétegek mutatására, az átlátszóság beállítására és a távolságmérésre.

A MAPIRE nyitólapja

A Szaktárs (Szakkiadók Társulása)

A portál célja a kezdeményezéshez csatlakozott magyar szakkönyvkiadók által kiadott művek közös felületen való összegyűjtése és egységes, kereshető formában való elérhetővé tétele. 2019 decemberében a következő tíz kiadó sok ezer könyve található meg az oldalon: *Akadémiai Kiadó, Attraktor Kiadó, Balassi Kiadó, Gondolat Kiadó, L'Harmattan Kiadó, Kortárs Kiadó, Kronosz Kiadó, Mentor Könyvek Kiadó, Napvilág Kiadó, Osiris Kiadó, Szaktudás Kiadó Ház.*

Az adatbázisban gyakorlatilag kizárólag szerzői jogi védelem alatt álló kiadványokat lehet elérni. A művek szabadon kereshetők, a tartalmak hozzáféréséhez azonban intézményi előfizetés szükséges. A szolgáltatást megrendelő felsőoktatási intézmények oktatói és hallgatói számára az eduID azonosítóval otthoni hoz-

záférést is biztosítanak.⁹ A letöltés általában nem megengedett, de erről minden esetben az adott kiadó dönt.

A keresés itt egy mezőben, a fent ismertetett alapértelmezett módon zajlik, szűrőként a kiadók nevét lehet bekapcsolni.

Matricula

Az *arcanum.hu* honlapon érhető el a *Matricula* nevű, angol-német nyelvű adatbázis. Az osztrák katolikus egyház teljes anyakönyvi anyagát tartalmazó gyűjtemény az utóbbi időkben jelentős mennyiségű németországi adattal bővült. A mintegy 15 millió oldalt magába foglaló adatbázis ingyenesen kereshető.¹⁰

Látogatottság, előfizetők, rezponzív technológia

A fentiek meggyőzően igazolják, hogy az Arcanum úgy a digitalizálás, mint a hozzáférhetővé tétel terén hatalmas eredményeket tudhat magáénak. A kép nem lenne teljes, ha nem szólnánk a szolgáltatások igénybevételéről, népszerűségéről.

Biszak Sándor közlése alapján a legtöbben a Kézikönyvtár állományát használják, naponta átlag 40 ezren. A Hungaricana minden nap hozzávetőleg 8 ezer, a MAPIRE 7 ezer, az ADT 5 ezer látogatót fogad – hétköznapokon kicsit többet, hétvégén és ünnepnapokon kicsit kevesebbet. A felhasználók mintegy 90%-a magyarországi számítógépről lép be valamelyik adatbázisba. Az eddigi csúcstartó a MAPIRE: amikor egy időben írtak Olaszországban és Lengyelországban a rendszerről, a látogatók száma napi 100 ezerre ugrott föl. Az ADT iránt kiugró érdeklődés mutatkozik a nyílt napokon: ilyenkor naponta 25-30 ezren keresnek az adatbázisban.¹¹

A szolgáltató figyeli, mennyi időt töltenek a felhasználók a rendszerben. Az eloszlás a néhány másodperces visszafordulásoktól a több órán át zajló kutatásokig meglehetősen egyenetlen; az átlageredmény 10 perc. A legtöbben személynévre, illetve helynévre keresnek, ami jól mutatja, hogy az adatbázisok a mostanában rendkívül népszerű családtörténeti kutatások számára nélkülözhetetlen forrást jelentenek.

Az előzőekben már esett szó az EISZ-hez csatlakozott mintegy 250 intézményről; további 70, EISZ-en kívüli intézmény, illetve közel 4,5 ezer egyéni megrendelő fizet elő a szolgáltatásokra.

Az utóbbi években az interneten a mobilkészülékek használata óriási mértékben növekszik, ezért egyre több tartalomszolgáltató áll át az asztali és a mobil eszközökön egyaránt működő rezponzív technológiára. Ezt a jelentős fejlesztést 4-5 éve az Arcanum is végrehajtotta, kifogástalan eredménnyel. Érdeemes keresni például a Hungaricana oldalán, és onnan továbblépni az ADT adatbázisban azonnal felkínált találatokra. A válaszidő egyszerűen lenyűgöző; így nem csoda, hogy a felhasználók 30-40%-a mobil eszközről keres az adatbázisokban.

gallery.hungaricana.hu/hu/

HUNGARICANA

Képcsarnok

Kezdőlap / Találatok döring háza

döring háza

Kereső eszközök ▾

Döringháza, Pesten a Bécsi útszélben.
Das Döringische Haus in Pesth. in der Wiener-Gasse. 37. 182.

A Döring-ház okostelefonon

arcanum.hu/hu/online-kia

Találatok ("Zrínyi utca" Pest)

Kézikönyvtár / Találatok "Zrínyi utca" Pest

"Zrínyi utca" Pest 🔍 ↕

9 találat

1. III. A HÍRES SZALMALÁNG
Mikszáth összes műve • REGÉNYEK ÉS NAGYOBB ELBESZÉLÉSEK (1-23. kötet) • ÚJ ZRÍNYIÁSZ • 1898 (10. kötet) • ELSŐ RÉSZ
[...] whigek vannak és toryk itt **Pesten** pedig csak Sartoryk [...] hatást Az Buda Ez itt **Pest** Jézus Mária ki építette ezt [...] alakult fővárosi bizottságnak hogy a **Zrínyi utcán** kellett volna keresztülvezetni a menetet [...] Kristóf két figyelemre méltó nevezetessége **Pestnek** tehát éppen olyan specialitás mint [...]

2. Dévaványa
Magyarország kataszteri térképei • Békés megye
[...] Hegyesbor kt ek a Jászkunszághoz **Pest** budai kormánykerületben átszatalva az 1876 [...] **Zrínyi utca** [...]

Kézikönyvtár – találati lista okostelefonon

Hintón vagy gyalog mehett Kossuth Lajos az 1848-as nemzetgyűlésre?

A *library.hungaricana.hu* adatbázisban böngészni is lehet. Az Országgyűlési Könyvtár állományát nézegetve feltűnt egy érdekes dokumentum: *Az 1848. július 2-ára összegyűlt nemzeti gyűlés képviselőinek szálláskönyve. A képviselőház tagjainak név és lakjegyzéke*, melynek 19. oldalán az áll, hogy *Kossuth Lajos* pest-belvárosi képviselő Lipótvárosban lakik, címe: „nádor-utca, Döringház 242.” Tehát Kossuth a *Döring-ház*beli lakásából indult az első nemzetgyűlésre, amelyet a *Pollack Mihály* által tervezett, 1832-ben épült *Redoute* épületében tartottak.

A „Döringház” (máshol: Döring-ház) néhány helyen az ADT-ben is előfordul, például Kossuth egyik, a feleségének küldött levele címzésében. Olvassunk bele a levélbe! „Bajom semmi. A nép leírhatatlan lelkesedéssel fogad. Légy nyugodt. Szerelmem veled angyalom. Csókollak magadat s kedves gyermekeimet ezerszer. Komárom október 19 este. Lajosod”¹²

HUNGARICANA Hírek Adatbázisok Rólunk Kapcsolat english Bejelentkezés

Képcsarnok Ismertető Gyűjtemények Térkép Sajtóalbum

Kezdőlap / Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár - Budapest Gyűjtemény / A Pesti Redoute ahol az 1848. évi országgyűlést ta...

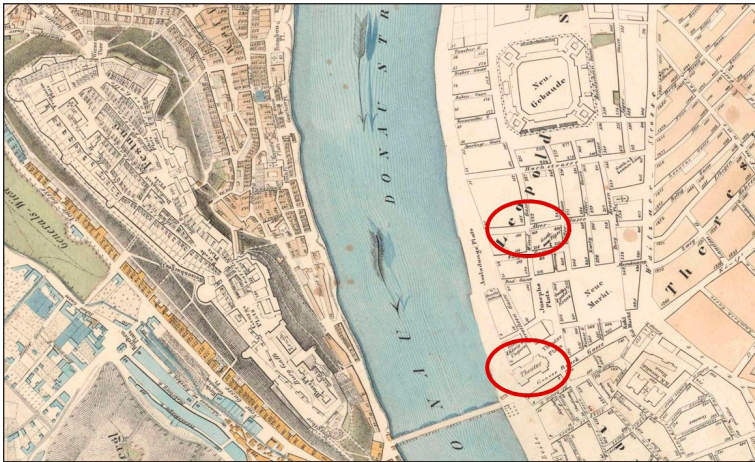
A Pesti Redoute ahol az 1848. évi országgyűlést tartották [Grafika]

Képcsarnok – a régi Redoute¹³

A lakásról további információt találhatunk az ADT-ben: Kossuth családja a *Nádor* és a *Zrínyi* utcák sarkán álló, az *Ullmann-ház*szal majdnem összeépült Döring-házba költözött.¹⁴ A MAPIRE korabeli térképén meg lehet keresni Kossuth lakását, és nem messze tőle a nemzetgyűlésnek helyet adó Redoute épületét, ahol Kossuth híres beszéde elhangzott. Az első Redoute-ot – sokak véleménye szerint a Kossuth felszólalása miatti bosszúból – az osztrákok 1849-ben rommá lőtték. 1837-ből egy kiváló térkép látható a MAPIRE adatbázisban, amelyen a Döring-házat és a sajtóban gyakran Theater néven emlegetett Redoute-ot könnyen be lehet azonosítani.

A Kossuth család 1849-ben is a Döring-házban lakott; erről *Gracza György* ír az 1849. június 5-éről szóló tudósításában: „Vörössel jegyezzétek meg ezt a napot a kalendáriumban, mint a legnagyobb ünnepet. Minden polgár öltözzék ünnepelőbe, mert egyike ez a legcsodálatosabb napoknak, amit megéltünk. [...] *Kossuth vonult be ünnepélyesen ezen a napon az egész magyar kormánynyal Pestre.*” A kormányzót és családját a pályaudvartól a Döring-házbeli lakásáig „tömérdek ember” követte, este pedig a *Nemzeti Színház* díszelőadása után, hazáig kísérve a kormányzót, a zene- és énekkar az utcán éjfélig ünnepelt.¹⁵

A volt Döring-ház ma is áll. A *Nádor* utca 12. és a *Zrínyi* utca 6. szám alatti gyönyörű sarokházban most a tervezőjéről elnevezett *Hild József Általános Iskola* működik. Tovább keresve a *Pesti Napló* 1853. augusztus 3-ai számából kiderül,

MAPIRE – a térképen bejelölve Kossuth lakása és a Redoute (Theater) épülete

hogy 1850-től ugyanebben az épületben működött *Szőnyi magán finőveldeje*. Ha pedig a pesti Belváros számos épületének kiváló tervezőjéről, Hild Józsefről szeretnénk többet megtudni, egyhamar rátalálunk a *Vasárnapi Ujság* 1861. évi 16. számára, amely egy hosszabb írást szentel Hild „teremtő szellemének” és az általa tervezett pompás épületeknek.

10-ik szám. A Vízvezeték évi folyam.

Pest, április 21-en 1861.

Hild József, építész.

A magyarok nemzetisége: bünkösi emelkedő fölény. El-
 velt a nagy Szelemből levén genyjének egyik kedves és ősré-
 gye: ennek virágzását, jövedtől elhagyja mindenki, a ki e szép és
 nagy hasznát is. Mí volt Pest még ennélt 20-30 évtelű akon
 vanna, kik vívművelésük saját tapasztalásaikkal. Vannak, kik
 még vívművelésük valóságát a Dunánál azon helyeken, hol most
 pompás paloták sora gyönyörködnek a szemnek. Dek Amerikai
 új világunk minden korszak építői között talánunk hasznos
 a gyors munkálkodás példaként, minót az 1825-1848 újabb alkot-
 mányos korszakban Pest városában léteznék. A nemzeti eszleim-
 főtámasztóval, a tudomány,
 íze és kezeskedés általánál
 együtt járó értelmiség és va-
 gyonságig terjedtetve, az
 országban Pest minélkább
 előtér azon korszak utánunk,
 hogy a teljesíteni világnak
 szülői vívművelés legyen. A köze-
 lobb helyeszt azonosra évtized
 alatt a magyar fölényben, a
 nemzeti lét megújításával, pan-
 zónák indult minden világnak
 közötti szellem, a Pest külső
 munkálkodásban a vívművelés
 megállapodást tapasztaltunk,
 — most, a világig derültebb
 típus fejlődésben, itt is a régi
 munkánál és orvosság világnak
 hódító feladatait kellünk. Alós-
 sa ég, hogy e jó kedv meg is
 avatással, most, hogy ál-
 landó és sikeresen legyen!

Amilyen illő, hogy ko-
 ronkint megemlékezzünk
 azokból kiknek tudomány és
 munkálatossága teremtő fölé-
 nyünk díszes voltai. — Elő-
 szót nem volt használnak sere
 az építészeti: most Istennel
 munkálunk napról napra meg-
 rodnok jóles építészeti. Be-
 demény telítetve, csak más ve-
 réken áll, építészeti mestersé-
 günk szerződés mutatják be,
 az agg Hild József. Egy min-

Először használták a felhívás felhívás, melyre megfogalmaztunk
 galmból örömmel nézhet vissza — a pesti szép házakok meg-
 szuny maradvány emlékművel!
 Hild József egész életét építés volt, sőt minőségben külön-
 ségny 73 évet enélőt a bécsi az építészeti igazgatóság Postre
 most hogy az akkor munkája volt róppant úttal kezdődött, az is, a
 (mivel építési munkálatait végezte. E nagyarány építéleti legelőbb
 III. k. szovlen. Későbbre el, ebben lakott az építészeti is, a
 ebben látott először napvilágot a mi Hild Józsefünk 1789. dec-
 10-én született. A napvilágot először a
 otthon megjutván, a tehetsé-
 gesége gyorsan a bécsi az
 — képzőművészeti akadé-
 miában hallgatott. Még kell
 emlékeznünk, hogy itt volt,
 ott a legújabb idejék, legin-
 talabb csak a görög, a az akkori
 eredet, egyszerűsített római
 építészeti stílus volt a tanulás
 főleg, innen magyaros-
 talt Hildnek későbbi korában
 következtetése a nagy előze-
 nettel kezdett építészeti te-
 nya — A bécsi akadémiában
 a fiatal Hild stílusát előze-
 nettel tanult, hogy egy mű-
 vésztani alapszabványt előze-
 nek találtak. Még ott a már
 akkor ismeretes lassú hivata-
 las előzetes lépés előzetes
 volna, gyakorlati alkalmazást
 kerestek. Bevezették korong-
 nek akkor nagyhírű bécsi épí-
 tészeti Mesterül. Először,
 1811-ben, vette Pesten kiállni
 stílus halálának léte: Hild Józ-
 sef, nem várhatta be a neki
 szent ünnepét egyházius ki-
 állásánál, hanem saját kölcsö-
 nül szentül ünnepelték. —
 Meglátogatva Milánót, Párisot,
 Német, Napolyt, a munka és tu-
 domány közötti szellemi lényem
 éret, az otték városban, Bécs-
 ban. A régi nemzeti világnagy-
 szeri építészeti maradványai

HILD JÓZSEF.

A Vasárnapi Ujság cikke Hild Józsefről¹⁶

Innen hova, merre kalandozzunk? Hild József műveit nézzük meg a Hungaricana Képtárában? És ott a közel száz kép közül melyikre kattintsunk rá? Az egrí főszékesegyházra, vagy inkább a tervtárban keressük meg Hild József digitalizált tervrajzát? Netán a Szaktársban olvassuk el *Ludmann Mihály: A magyar építészet mesterei* című, 2017-ben megjelent kötetében a Hild Józsefről szóló fejezetet?

A lehetőségek száma szinte végtelen. Csak a kutató szándéka szab határt, mi mindent fedez föl a közgyűjteményekben őrzött és az Arcanum adatbázisaiban hozzáférhetővé tett kincsestárból.

Jegyzetek és irodalom

1. Finály Henrik: *A latin nyelv szótára*. Budapest, Franklin Társulat, 1884. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/LatinNyelvSzoTara-a-latin-nyelv-szoTara-1/1-arcanus-mn-arca-26E7/> (2019.12.26.)
2. Tószegi Zsuzsanna: *Fejezetek a magyar kulturális örökség digitalizálásának történetéből – 30 éves az ARCANUM kiadó* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 66. évf. 2019. 12. sz. 694-699. p. <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12449> (2019.12.26.)
3. Hiánylisták. <https://www.arcanum.hu/hu/adt/hianylistak/> (2019.12.26.)
4. Útmutató a kereséshez. <https://www.arcanum.hu/hu/adt/dokumentacio-a-kereseshoz/> (2019.12.26.)
5. Arcanum Kézíránytár. <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/> (2019.12.26.)
6. Hungaricana. <https://hungaricana.hu> (2019.12.26.)
7. Balatoni Múzeum. <https://gallery.hungaricana.hu/hu/BalatoniMuseum> (2019.12.26.)
8. MAPIRE. <https://mapire.eu> (2019.12.26.)
9. Szaktárs. <https://www.szaktars.hu/> (2019.12.26.)
10. Matricula Online. <http://data.matricula-online.eu/> (2019.12.26.)
11. Az Arcanum nyílt napjaival kapcsolatban több újságcikk is napvilágot látott: Arcanum Adatbázis Kft.: *Az elmúlt 250 év híreit olvashatja a kanaperól, most ingyen!* = Index.hu, 2019.09.17., https://index.hu/info/2019/09/17/az_elmult_250_ev_hireit_olvashatja_a_kanaperol_most_ingyen/ (2019.12.26.); Arcanum Adatbázis Kft.: *Milyen volt az elmúlt 100 év karácsonya?* = Index.hu, 2019.12.11., https://index.hu/info/2019/12/11/milyen_volt_az_elmult_100_ev_karacsonya/ (2019.12.26.)
12. Hegyaljai Kiss Géza: *Kossuth Lajos levelei feleségéhez*. = Magyar Szemle, 21. köt. 1934. 6. sz. 199. p.
13. Tartalomgazda: FSZEK Budapest Gyűjtemény. Forrásdokumentum: *Magyarország Verekeitől napjainkig. Magyarország történelme, földje, népe, élete, gazdasága, irodalma, művészete*. 2. kötet. Írták és szerk. gróf Andrássy Gyula [et al.]; Nagybányai vitéz Horthy Miklós előszavával. - Budapest : Franklin-Társulat, 1929. 15. p.
14. Urbán Aladár: *Agitáció és kormányválság 1848 májusában*. = Történelmi Szemle, 13. évf. 1970. 3. sz. 358. p.
15. Gracza György: *Kossuth bevonulása Pestre*. In: *Az 1848-49-iki magyar szabadságharc története*. 4. kötet. Budapest, Lampel, 1894. 856-857. p. (A mű az ADT-ben és a Kézíránytárban is elérhető.)
16. *Hild József, építész*. = Vasárnapi Ujság, 8. évf. 1861. 16. sz. 181. p.